

should be read as, part of a more general critique of fin-de-siècle culture', which is why his project 'aimed at a comprehensive reform of musical culture' (p. 97). Starting out as a fearless critic of contemporary music of the 1890s, his tone was still forward-looking. After a decade or two, his project became one of reconstruction and saving what was left of tradition.

The third chapter, 'The Conservative Tradition', discusses Schenker's conservative rhetoric in which the discourse of political conservatism occasionally is reflected in his rhetoric of conservative aesthetics. It is well known that some of his most extreme utterances were excluded from later editions and translations of his text. To Cook there is no point in playing this aspect of Schenker's views down, rather the point is to try to understand it: 'to understand is not to condone, while to condemn without understanding is futile' (p. 147). Chapter four, 'The Politics of Assimilation', discusses Schenker's project in the context of Jewish tradition and the conditions for being a Jew in Viennese society. His East-Galician background was yet another issue, as this part of the Austrian Empire was considered – rightly – the least modern and most remote part of the empire. German-speaking Jews, who had lived in Vienna for generations, were no less reluctant to accept the Galician Jewish migrants arriving in Vienna in large numbers than the non-Jewish inhabitant of the city. Fifth chapter, 'Beyond Assimilation', deals in the first part with ideas of aestheticism as a way of uniting individuals in a *Gemeinschaft*, where social and racial boundaries are of no importance. The second part is a discussion of 'The posthumous Schenker', addressing the issue of Schenker reception after his death. The core argument of the book is recapitulated at the end of the book, in a 'Conclusion' with the subheading 'Music Theory as Social Practice'.

Cook's project is a hermeneutic project, an attempt to reconstruct the spiritual, political, and social reality of Schenker's Vienna in order to 'bridge ... "the unbridgeable cultural chasm between our world and Schenker's"' (p. 32). Not only the outspoken discourse but also the quietly acknowledged common opinions of the culture are to be captured. Getting all this into one book and one argument is risky business. It is not one straight-forward argument but a complex of interdependent issues tangled together in various ways. One might say it demonstrates the difference between writing history and describing a culture. Still, Cook manages to keep it all together, although the complexity of the matter makes reading a true tour-de-force and I must admit that it is quite a job to finish the book. However, it is worth the effort.

Michael Fjeldsøe

Morten Kyndrup

Den æstetiske relation. Sansoplevelsen mellem kunst, videnskab og filosofi

København: Gyldendal, 2008

175 pp.

ISBN 978-87-02-06299-1

DKK 159

Den dansksprogede litteratur om æstetisk teori er sparsom, og ethvert nyt bidrag må hilses med glæde. Morten Kyndrups *Den æstetiske relation* er på en gang et sådant bidrag og en opfordring til en intensiveret beskæftigelse med æstetisk teori i streng forstand. Bogen munder ud i en stærk fortale for en ny 'videnskabeliggjort' æstetik, der udvikler nye og passende redskaber for forståelsen ikke blot af vores forhold til kunsten men også af æstetiske relationer, som de indstiller sig uden for kunstens traditionelle område f.eks. i mode, reklame og industrielt design. Vejen frem mod præsentationen af dette højst relevante og velbeskrevne teoretiske projekt er imidlertid lang og for nogle strækningers vedkommende tornebestrøet.

Bogen vil meget, perspektivet er bredt og fremstillingen er præget af et meget ambitiøst forsøg på at skabe en syntese af teoristof fra et stort og heterogent felt. Således tilbydes ikke blot en diskussion af aktuelle æstetiske grundlagsspørgsmål men også et forsøg på at indtegne det æstetiske aktuelle rolle i et kulturelt eller 'civilisatorisk' helhedsbillede. Udviklingen af dette helhedsbillede sker med rekurs til en evolutionistisk model, der fremstiller civilisationens (!) udvikling som en irreversibel proces frem gennem stadig højere grader af 'forskelliggørelse' til den tilstand af 'hyperkompleksitet', der antages at kendetegne vor tid. "En systematisk accelererende og fundamentalt irreversibel forskelliggørelse ser ud til at være et alment konstitutivt træk ved den menneskelige civilisations udvikling som sådan". Sådan læser vi på side 14, men det beskedne "ser ud til at være" transformeres i den videre argumentation til et underforstået 'er', og evolutionsmodellen bliver til en afgørende instans for værkets teoretiske gyldighedsfordringer, idet forandringer af det æstetiske stilling i det kulturelle helhedsbillede udlægges som konsekvenser af en historisk nødvendighed på et dybere niveau. Evolutionsmodellen selv, og særligt påstanden om dens irreversibilitet, begrundes blandt andet med henvisning til "al historisk erfaring" (s. 21). Kyndrup bemærker selv, at nogle af hans bemærkninger i denne sammenhæng er "monstrøst generelle" (s. 21).

Udgangspunktet for den i snævrere forstand æstetiske diskussion er det velkendte åbne spørgsmål om forholdet mellem æstetik og kunstteori. Æstetik og kunstteori har ikke altid været opfattet – og bør vel næppe opfattes – som en og samme sag. Da Baumgarten midt i 1700-tallet indstiftede den nye filosofiske disciplin *aesthetica*, definerede han den som 'videnskaben om den sanselige erkendelse' men bemærkede samtidig dens tilknytning til de skønne kunster. Æstetik handler altså her om en form for sanseoplevelse, som ikke er eksklusivt knyttet til kunsten, men som måske realiseres eksemplarisk i kunstoplevelsen. Flere forsøg har været gjort på at føre den æstetiske teori tilbage til dette udgangspunkt. For eksempel var det på dagsordenen i musikvidenskabelige diskussioner årtier tilbage, der teoretiserede over konsekvenserne af avantgardens intenderede brud med værkbegrebet, og for nylig har den tyske filosof Martin Seel meget overbevisende argumenteret for en afgrænsning af disciplinen i Baumgartens ånd. Denne afgrænsning gør kunstens område til en delmængde af æstetikens genstandsfelt, og Seel pointerer, at æstetikken for at kunne gøre teoretisk fyldest i sit arbejde med kunsten nødvendigvis også må have teoretisk greb om det æstetiske betydning uden for kunsthæren.

Modpositionen til denne holdning, der fastholder bindingen mellem æstetik og kunstteori og dermed sanselighedsaspektet, indtages blandt andre af Arthur Danto. Danto lader Duchamps readymades repræsentere det sandhedens øjeblik, hvor det åbenbares, at bindingen mellem æstetik og kunstteori er vilkårlig og ikke begrundet i sagens natur. Duchamps fundne genstande er fænomenalt identiske med tilfældige hverdagsgenstande, forklarer Danto, og følgerigtigt kan det ikke være deres sanselige fremtoning, der er bestemmende for deres kunstkarakter. Og er det ikke den fysiske fremtoning må det være tanken og ikke sansningen, der tæller, konkluderer Danto, og spiller dermed den sanselighedsdiskussion, disciplinen æstetik bringer med sig, af banen.

Også Morten Kyndrup argumenterer for, at 'ægteskabet' mellem kunsten og det æstetiske har overlevet sig selv, men han undgår at placere sig selv i en af de positioner, som den oven for skitserede diskussion allerede har defineret. I stedet forsøger han at gøre regnskabet op efter dette samliv – at opregne dets fordele og ulemper. På ulempeiden vejer det ifølge Kyndrup tungt, at æstetikken i sin symbiose med kunsten gør den æstetiske bedømmelse til en del af sin praksis, og at den påtvinger kunsten et kognitivt fokus, der truer dens sanselige kvaliteter (s. 53). Dette sidste argument – der principielt rammer både den romantiske æstetik med dens fokus på kunsten som et privilegeret medium for metafysiske sandheders tilsynekomst og avantgardens koncept-kunst – udvikles med udgangspunkt hos den franske

filosof og litterat Jean-Marie Schaeffer, der påpeges som en vigtig inspirationskilde, men hvis arbejder aldrig bliver genstand for nogen præcis og fokuseret præsentation og diskussion.

Dette er desværre karakteristisk for bogen, der for ofte snyder sin læser for en solidarisk præsentation og eksplicit diskussion af de myriader af teoridannelser, der inddrages i argumentationen. På sine værste sider skygger bogens essayistiske stil og dens retoriske bestræbelser for at få sine pointer i hus svært meget for de teoretiske diskurser, den interagerer med. Sproget er besynderligt. Nogle steder er det meget imødekommende. Andre steder er det unødigt svært med ikke-idiomatiske vendinger og terminologiske lån fra forskellige teori-traditioner og sprog. Dette kan være udtryk for travlhed hos forfatteren eller på forlaget. Men det fremmer hverken tankens klarhed eller budskabets formidling. Synd og skam – relevansen af det teoretiske projekt taget i betragtning.

Den æstetiske relation er en stofrig og tankevækkende bog. Den er også mærkelig, inspirerende og provokerende ujævn. For eksempel undres jeg stadig over forholdet mellem bogens generelle refleksionsniveau og den næsten naive, postulerende form, der præger de afsnit, hvor evolutionsmodellen præsenteres, og som (med eller mod forfatterens intention?) udstiller den universaliserende tæknings skrøbelighed.

Måske vil Kyndrup mere, end bogens 175 sider kan rumme? Måske kunne mere været nået ved en mere disciplineret fremstilling? Det er dog uden for diskussion, at *Den æstetiske relation* er en læseværdig og tankevækkende bog. Det er også en irriterende bog. Og i dette tilfælde er det måske to sider af samme sag.

Søren Møller Sørensen

Lisbeth Ahlgren Jensen

Det kvindelige spillerum – fem kvindelige komponister i Danmark i 1800-tallet

København: Multivers, 2007

250 pp.

ISBN 978-87-7919-192-3

DKK 248

Research on women composers has not been a popular field among musicologists. A few researchers in Sweden, Norway, and Finland have devoted themselves to finding information about the unknown women composers, but we are just a few. Some books have been published in Norway, specially about Agathe Backer Grøndahl, who was the most well known female composer at the turn of the 20th century. She was also, as pianist, generally accepted by those involved in the musical life. Some books have also been published in Sweden, e.g. about Elfrida Andrée. Those who are particularly interested in women composers can find books also in English and German, which deal with composers from the European Continent and America only. Today is it very hard, if not to say impossible, to find a book on women composers from Scandinavia.

Lisbeth Ahlgren Jensen's book about five Danish women composers is therefore more than welcome. Her perspective is feministic and the starting point is that women were considered (and still are?) of less importance than men and that, during the 19th century, negative ideas about women making music marked their lives.

Cora Nyegaard (1812–1891), Emma Hartmann (1807–1851), Frederikke Løvenskiold (1785–1876), Ida d'Fonseca (1806–1858), and Henriette Wienecke (1819–1907) were all born during the beginning of the 19th century, when professional training was practically unknown for women of the upper classes. Their conception of the world influenced their compositions, Ahlgren Jensen writes.